

KODĖL LIETUVOS KARIŪNAI* 1919 M. VIDURYJE KEITĖ SAVO PAVARDES?

Doc. dr. Pranas JANAUŠKAS
Vytauto Didžiojo universitetas

XX a. ketvirtąjį dešimtmečio viduryje Lietuvos Respublikoje buvo karštai diskutuojama dėl galimos pavardžių reformos, kurios tikslas – pavardžių atlietuvinimas. Pavardžių atlietuvinimo komisijos narys, žinomas archyvaras – Petras Veblaitis (iki 1939 m. Veblauskas¹ – nors Veblaičiu pasirašinėti pradėjo jau ketvirtąjį dešimtmečio pradžioje) – periodinėje spaudoje įrodinėjo, jog XVII ir XVIII a. lietuviškos pavardės buvo verčiamos į lenkiškas. Veblaičio nuomone, „visų bažnyčių XVIII šimtmečio metrikose pastebima aršesnė lenkinančioji ranka negu XVII šimtmečiuje. Mūsų pavardžių lenkinimas vyko per visą tą Lietuvos praeitį, kada mūsų dvarininkai, bajorai ir kunigai buvo išauklėti lenkiškos kultūros ir lenkiškos tautinės ideologijos, siekusios Lietuvą suvienodinti, suvienalytinti ir sutapatybinti su Lenkija, lenkų kultūra, papročiais ir dvasia, kad dvi – lietuvių ir lenkų – tautos virstų viena tauta – lenkų. Reikia pasiskubinti atlietuvininti ir unijos sužalotas lietuvių pavardės“². Veblaičio pozicijos šalininkai atkreipė dėmesį į tai, kad analogišką reformą savo šalyse jau įvykdė estai ir vengrai³.

Tačiau didesnė diskusijos dalyvių dalis laikėsi santūresnės pozicijos, o kartais net atvirai abejojo pavardžių keitimo aktualumu. Antai S. Šalkauskis griežtai pasisakė prieš privalomą pavardžių atlietuvinimą be suinteresuotų asmenų sutikimo. Galima prievarta profesoriui asocijavosi su asmens teisių pažeidimu⁴. Į tai, jog pavardžių keitimas yra privatus dalykas, dėmesį atkreipė P. Leonas, A. Miškinis⁵. A. Salio nuomone, lietuviška šviesuomenė turi

* 1919 m. karo mokyklos klausytojai buvo vadinami mokiniais, „kariūno“ terminas Lietuvoje imtas vartoti nuo 1921 m.

¹ Lietuvių enciklopedija, t.33. Boston, 1965, p. 260.

² Veblaitis P. Pluoštas dokumentinių įrodymų, kaip buvo lenkinamos lietuvių pavardės // Lietuvos aidas, 1938 10 01, Nr. 444, p. 5.

³ Dr. Ditė. Mūsų pavardės // Akademikas, 1939 03 15, Nr. 5 (121), p. 83.

⁴ Pavardžių problema // Lietuvos studentas, 1933 11 15, Nr. 12(55), p. 1.

⁵ Pavardžių problema // Lietuvos studentas, 1933 11 15, Nr. 12 (55), p. 1.

jausti tautinę pareigą ir pavyzdys jai turėtų būti Maironis ar K. Grinius⁶. Panašią poziciją išdėstė S. Anglickis, J. Rainys⁷. Su didele ironijos doze į pavardžių keitimą žiūrėjo J. Aistis. Jam „pavardžių lietuvinimas labai panašus į kiaušinių dažymą“. Anot poeto, tokiu atveju „... mes nudažysime tik lukštą, o kiaušinio vidus paliks nenukaštas, kaip buvęs, nes per lukštą nepersisunks dažai“⁸. Šitos diskusijos metu pavardžių atlietuvinimo šalininkai prisiminė penkiolikos metų senumo atvejį, kuomet dalis Karo mokyklos pirmos laidos absolventų⁹ siekė sulietuvinti savo pavardes.

Šiame straipsnyje norėusi atkreipti dėmesį į istoriografijoje dar neaptartą atvejį, kuomet būrys Lietuvos gyventojų kolektyviai kreipėsi su prašymu į Lietuvos ministrų kabinetą, norėdami sulietuvinti savo pavardes. 1919 m. liepos 2 d. ministrų kabinetas, apsvaustęs dvylikos Karo mokyklos kariūnų prašymą dėl savo pavardžių sulietuvinimo, nutarė jį patenkinti¹⁰. Regis, didesnių abejonių neturėtų sukelti pastebėjimas, jog tai buvo žingsnis link lietuvių tautinės tapatybės stiprinimo suvokiant šį procesą kaip priešpriešą lenkiškajai įtakai.

Lietuvos ir Lenkijos istorikai yra pastebėję, kad lietuvių tautinio atgimimo laikotarpis, Pirmasis pasaulinis karas, vokiečių okupacija, o labiausiai nepriklausomos Lietuvos valstybės kūrimosi bei egzistavimo laikotarpis didino lietuvių – lenkų santykių priešpriešą Lietuvoje¹¹. Lietuvių tautinio atgimimo judėjimas nuo savo pradžios didžiausiu pavojumi besiformuojančiai tautai laikė faktišką lenkų kultūros dominavimą ir nuolatinį kaimo polonizavimą. Daugiausia pavojaus įžvelgta iš lenkų kultūrą skleidžiančio dvaro ir susitelkusios miestuose lenkų inteligentijos¹². Neginčytina tapo prielaida, kad istoriniu ir etniniu požiūriu lietuviškose teritorijose beveik visi gyventojai faktiškai yra kilę iš vieno bendro lietuvių tautinio kamieno.

⁶ Ten pat.

⁷ Rainys J. Atlietuvinimo reikalu // Akademikas, 1938 05 01, Nr. 8 (104), p. 195.

⁸ Aistis J. Milfordo gatvės elegijos. Vilnius, 1991, p. 71.

⁹ Karo mokyklos absolventų sąrašas pateikiamas priede.

¹⁰ Laikinosios Vyriausybės žinios, Kaunas, 1919, p. 115.

¹¹ Merkys V. Motiejus Valančius. Tarp katalikiškojo universalizmo ir tautiškumo. Vilnius, 1999, p. 698–704; Rukša A. Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės, t. 2. Lietuvių – lenkų santykiai ir kovų pradžia, Cleveland, 1981; Lietuvos rytai // straipsnių rinkinys. Sudarė K. Garša ir L. Grumadienė, Vilnius, 1993; Romanowski A. Pozytywizm na Litwie. Polskie życie kulturalne na ziemiach litewsko-białorusko-inflanckich w latach 1864-1904, Kraków, 2003; Łossowski P. Konflikt polsko-litewski 1918–1920, Warszawa, 1996; Buchowski K. Litwomani i polonizatorzy. Mity, wzajemne postrzeżenie i stereotypy w stosunkach polsko-litewskich w pierwszej połowie XX wieku, Białystok, 2006.

¹² Plačiau žr. Dvaras modernėjančioje Lietuvoje. XIX a. antra pusė – XX a. pirmą pusę // straipsnių rinkinys. Sud. G. Jankevičiūtė, D. Mačiulis. Vilnius, 2005.

Straipsnio autorių domina toks klausimas: ar įmanoma pasekti „tapsmo kitokiui“ motyvaciją? Koks veiksnys/veiksniai suponavo dvylikos kariūnų elgseną: ar tai buvo nulemta konjunktūrinių, utilitarinių sumetimų, ar tai autentiškas lietuvių tapatybės paieškų atradimas, ar tiesiog abstraktus lingvistinis patriotizmas? Tiesa, dera pastebėti, jog kiekvienu konkrečiu atveju, iš dvylikos, situacija galėjo būti vis kitokia...

Atsakymo/atsakymų paieškos reikalauja pažvelgti į Lietuvos valstybės vidaus ir tarptautinę padėtį 1919 m. viduryje, prisiminti dviejų – lenkų ir lietuvių – modernių laikų nacionalizmą sankirtas, kuomet imtas aktualizuoti tautinis išsiskyrimas.

Žinia, jog sudėtinga geopolitinė regiono padėtis, politinio stabilumo stoka valstybėje, labai kritiška finansinė padėtis rodė, kad „1918 m. pab. – 1919 m. pradžioje Lietuva buvo ant bedugnės krašto“¹³.

Valdininkai ir kariai mėnesiais negaudavo algų. Kurį laiką jiems mokėta iš Amerikos likvidacinės komisijos Paryžiuje, išmaldautomis skolon gėrybėmis (prekėmis); kitais atvejais tos gėrybės būdavo parduodamos ir tokiu būdu gaunami pinigai algoms mokėti¹⁴.

Ekonominė padėtis buvo tokia sunki, jog nuo 1919 m. gegužės Kaune buvo įsteigti maitinimo punktai, kuriuose galėdavo maisto gauti apie pusseptinto tūkstančio vaikų. Maisto produktus tiems punktam tiekė Amerikos misija. Šie punktai gyvavo iki 1920 m. balandžio mėnesio, po to Amerikos misija sustabdė produktų išdavimą. Vienas svarbiausių laikinosios sostinės savivaldybės bei Tiekimo ir maitinimo ministerijos uždavinių ekstremaliomis sąlygomis buvo sureguliuoti maitinimą¹⁵. Ekonominio chaoso akivaizdoje labai svarbi galėjo tapti Vakarų valstybių parama, bent jau materialinė. Ateityje ryškėjo grėsmingas klausimas: ar sugebės jauna Lietuvos Respublika išlaikyti savo egzistenciją? Pagaliau dera nepamiršti, jog 1919 m. kova dėl rytinių Europos kontūrų naujajame Europos politiniame žemėlapyje įžengė į lemiamą fazę.

Šiame kontekste suprantamas Lietuvos vyriausybės žingsnis – Karo mokyklos steigimas 1919 m. pradžioje¹⁶. Taip buvo tikimasi užpildyti labai svarbią spragą besikuriančioje Lietuvos kariuomenėje – karininkų stygių. Vienas iš Karo mokyklos pirmosios laidos (vėliau pavadintos kūrėjų savanorių laida) absolventų V. Vėbra savo atsiminimuose rašė, su koku dideliu entuziaz-

¹³ Truska L. Antanas Smetona ir jo laikai. Vilnius, 1996, p. 97.

¹⁴ Kazys J. K. Nepriklausomos Lietuvos pinigai. New York, 1953, p. 122.

¹⁵ Kauno miesto savivaldybės darbo dešimtmečio apžvalga 1918–1928 m. // Kauno apskrities archyvas, F. 219, Ap. 1, B. 13, L. 125.

¹⁶ Lietuva, 1919 01 15.

mu savanorių daliniuose buvo sutikta ši žinia ir su koku idealizmu būsimieji karininkai ruošėsi tarnauti Lietuvai¹⁷.

Prašymų pateikimų metu Lietuva buvo dar administruojama vokiečių okupantų, kraštas visiškai nuniokotas svetimoms savavaliaujančios kariuomenės, Lietuvos lenkai rengė priešvalstybinį sąmokslą, o visuomenė stovėjo prie nuotaikų radikalėjimo slenkščio. Tokioje situacijoje, mūsų nuomone, kažin ar galėjo konjunktūriniai momentai lemti dalies kariūnų norą atsakyti savo „sulenkęjusios“ pavardės ir kartu pasukti į lietuviybės glėbį „sutautinus“ savo pavardes. Tokią prielaidą sustiprina ir neabejotinai vėliau labiausiai išgarsėjusio vieno iš dvylikos kariūnų – Jono Černiaus – biografijos faktai. Būdamas jaunuolis (g. 1898 m. birželio 1 d.), jis 1919 m. kovo 4 d. tapo savanoriu, buvo Karo mokyklos pirmosios laidos absolventas, dalyvavo nepriklausomybės kovose, aukštąjį išsilavinimą įgijo Belgijoje, baigė Prancūzijos gen. štabo akademiją, išsitarnavo iki brigados generolo laipsnio, buvo Lietuvos Respublikos premjeras¹⁸.

Kariūnų kreipimosi į ministrų kabinetą laiką galėjo lemti teisės aktų, kuriais reglamentuojama pilietybės klausimų sprendimų tvarka, priėmimas. Pirmasis teisės aktas, kuris reglamentavo Lietuvos pilietybę, buvo 1919 m. sausio 9 d. ministrų kabineto priimtas Laikinis įstatymas apie Lietuvos pilietybę¹⁹. Pažymėtina tai, kad ministrų kabinetas, 1919 m. sausio 9 d. išleido Laikinąjį įstatymą apie pilietybę, neturėdamas konstitucinio teisinio pagrindo. Ministrų kabinetui įgaliojimus leisti įstatymus nustatė Lietuvos valstybės Laikinosios Konstitucijos pamatinių dėsnių papildymas, padarytas 1919 m. sausio 24 d.²⁰ Teisės istorikai tokį skubėjimą aiškino šito teisės akto svarba besikuriančiai Lietuvos valstybei²¹.

Pagal 1919 m. liepos 1 d. priimtus Pasų įstatus kiekvienas Lietuvos pilietis, sukakęs 17 metų, privalėjo turėti pasą. Pasų įstatuose buvo nustatyta, kad kiekvienas Lietuvos pilietis turi įsigyti pasą iki 1922 m. kovo 31 d. Nuo tos dienos „visi kitoki pasai ir asmens liudijimai nustoja galios“²².

¹⁷ Vėbra V. Žiupsnelis prisiminimų iš Karo mokyklos pirmosios laidos (70-čio proga) // Karys, 1989, Nr. 4, p. 152–159. Apie nepriklausomos Lietuvos karininkų rengimą plačiau žr. Puzinavičius B. Karininkas – pedagogas ir vadas (pagal 1921–1940 m. Lietuvos karių spaudos publikacijas) // Karo archyvas, T. XXI, Vilnius, 2006, p. 69–71.

¹⁸ Lietuvių enciklopedija, t. 4. Boston, 1954, p. 172.

¹⁹ Laikinis įstatymas apie Lietuvos pilietybę // Lietuvos valstybės teisės aktai (1918 02 16–1940 06 15). Vilnius, 1996, p. 153.

²⁰ Laikinosios Lietuvos Valstybės Konstitucijos papildas // Lietuvos valstybės teisės aktai, p. 3.

²¹ Sinkevičius V. Lietuvos Respublikos pilietybė 1918–2001 metais. Vilnius, 2002, p. 27.

²² Lietuvos pilietybės įstatymas // Lietuvos valstybės teisės aktai, p. 155–157.

Turint omenyje išvardytų teisės aktų priėmimo tvarką, įtikėtina, kad kariūnai savo pasuose jau norėjo matyti savo „sutautintą“ pavardę. Ministrų kabinetas, pasvarstęs dvylikos kariūnų prašymą dėl savo pavardžių sulietuvinimo, nutarė šį prašymą patenkinti ir išleido įsakymą, kuris buvo paskelbtas „Laikinosios Vyriausybės žiniose“. Pagal jį nuo 1919 m. liepos 2 d. buvo įsakoma vadintis:

1. Andžiejauskui – Andriumi
2. Černauskui – Černiumi
3. Goniowskiui – Gonionu
4. Kazlauskui – Kaziūnu
5. Kivlevičiui – Kukučiu
6. Makusevičiui – Matusaičiu
7. Navickui – Naujaliu
8. Steponavičiui – Steponaičiu
9. Statkevičiui – Statkumi
10. Šilauskui – Šilu
11. Ramanauskui – Ramučiu
12. Vrubliauskui – Šarūnu²³.

Šis kolektyvinis Lietuvos kariūnų žingsnis patvirtino teiginį, jog „istoriniu požiūriu Lietuvos valstybės kūrimasis po Pirmojo pasaulinio karo buvo ne tik juridinio atsiskyrimo nuo buvusios Rusijos imperijos <...> ar realaus krašto valdymo perėmimo iš vokiečių karinės okupacinės administracijos, bet ir „skyrybų“ su Lenkija, netgi tam tikro atsiribojimo nuo likusių gyvų LDK politinių-kultūrinių tradicijų procesas“²⁴.

Pavardžių „sutautinimas“, kuris vyko ne tik Lietuvoje²⁵, regis dažniausiai pabrėždavo nutraukimą saitų su tam tikru būviu, ir prisirišimą prie kito būvio. Pirmosios Lietuvos Respublikos kūrimosi laikotarpiu lietuviškojo nacionalizmo (neteikiant šiai sąvokai neigiamos reikšmės) akiratyje pakankamai gyvybingas buvo „priešo“ vaizdinys. Kuomet „priešu“ tapo lenkas, reikėjo ištrinti visas bendrybes, siejusias su lenkais ir Lenkija. Tarp dalies lietuvių viršų ėmė nuostata, jog norint išgryninti lietuviybę, reikėjo neigti lenkiškumą. XX a. pradžioje lingvistinis nacionalizmas buvo būdingas europiniams nacionalistiniams judėjimams, tarp jų ir lietuvių.

²³ Laikinosios Vyriausybės žinios. Kaunas, 1919, p. 115.

²⁴ Kulakauskas A. Nuo Didžiosios Kunigaikštystės iki respublikos: Lietuvos etnopolitinės raidos XX amžiuje bruožai // Kultūros barai, 1995, Nr. 1, p. 59.

²⁵ Kula M. Krótki raport o użytkowaniu historii, Warszawa, 2004, s. 25.

1920 m. sausio 20 d. Lietuvos ministrų kabinetas priėmė „Įsakymą dėl žmonių vardų, pavardžių ir pravardžių, taip pat ir vietų vardų rašymo“²⁶. Tų pačių metų vasario 6 d. dokumentas buvo paskelbtas „Vyriausybės žiniose“. Jis buvo pasirašytas premjero E. Galvanausko ir vidaus reikalų ministro E. Draugelio. Tai buvo vienas pirmųjų bandymų įstatymiškai reglamentuoti vardų ir pavardžių rašybą atsikuriančioje Lietuvos valstybėje. Įsakymas numatė, jog „dokumentuose ir oficialiuose raštuose (lietuvių kalba rašomuose) žmonių vardai, pavardės ir pravardės <...> turi būti rašomi nelaužant (nepažeidžiant – P. J.) lietuvių kalbos dėsnių, būtent taip, kaip jie yra lietuvių kalboje tariami, ir lietuvių kalbos fonetikos dėsniais einant“²⁷. Nelietuvių vardai ir pavardės turėjo būti rašomos nekeičiant jų šaknies, tik pridėdant lietuviškas galūnes.

Praėjus dvejiems metams nuo „Įsakymo dėl žmonių vardų, pavardžių ir pravardžių, taip pat ir vietų vardų rašymo“ priėmimo, einąs Respublikos prezidento pareigas, Steigiamojo Seimo pirmininkas Aleksandras Stulginskis, kartu su premjeru Kaziu Griniumi, 1922 m. sausio 31 d. pasirašė „Pavardžių keitimo įstatymą“²⁸. Šis dokumentas skelbė, kad „esant svarbioms priežastims, pavardės gali būti keičiamos“²⁹. Įstatymas nenurodė, kokios „svarbios priežastys“ leidžia pasikeisti pavardę, tačiau pakankamai detaliai aprašė tokio žingsnio biurokratinę eigą. Prašymas keisti pavardę turėjo būti adresuojamas vidaus reikalų ministrui, jame turėjo būti nurodytos pavardės keitimo priežastys ir siūlomoji nauja pavardė. Prie prašymo reikėjo pateikti: prašytojo gimimo metrikus, paso nuorašą, milicijos paliudijimą apie teistumą, kvitą dėl sumokėtos pinigų sumos³⁰. Deja, bet straipsnio autoriui nepavyko rasti medžiagos, liudijančios, jog pavieniai asmenys ar grupės žmonių būtų pasinaudoję „Pavardžių keitimo įstatymu“. Tiesa, neabejotina, jog gyvenimo realybė turėjo skatinti tokio įstatymo atsiradimą.

Straipsnio pradžioje pateikta diskusija dėl pavardžių sulietuvinimo XX a. ketvirtajame dešimtmetyje Lietuvoje buvo apvainikuota 1938 m. gruodžio 6 d. Seimo priimtu ir Respublikos prezidento paskelbtu „Pavardžių įstatymu“³¹. Šis įstatymas reglamentavo ne tik pavardžių keitimą, bet ir taisyklę bei rašymą. Įstatyme aptarta, kokios pavardės turėtų būti taisomos. Šiai kategorijai priklausė lietuvių pavardės: 1) „turinčios slaviškas priesagas, 2)

²⁶ Įsakymas dėl žmonių vardų, pavardžių ir pravardžių, taip pat ir vietų vardų rašymo // Lietuvos valstybės teisės aktai (1918.II.16 – 1940.VI.15). Vilnius, 1996, p. 158–159.

²⁷ Ten pat.

²⁸ Pavardžių keitimo įstatymas // Lietuvos valstybės teisės aktai, p. 160–161.

²⁹ Ten pat, p. 160.

³⁰ Pavardžių keitimo įstatymas // Lietuvos valstybės teisės aktai, p. 161.

³¹ Pavardžių įstatymas // Lietuvos valstybės teisės aktai, p. 161–163.

verstos į kitas kalbas ir 3) iškreiptos svetimų kalbų įtakos³². Asmuo, keičiantis savo pavardę, turėjo galimybę rinktis naują pavardę iš Pavardžių žodyno, kuris Lietuvos Respublikoje, deja, nebuvo spėtas išleisti. Minėtas įsakymas numatė, jog „nelietuvio pavardė rašoma pagal lietuvių kalbos ir rašybos dėsnius, bet ji gali būti rašoma ir taip, kaip savo kalba rašo jos turėtojas, jei to jis pageidauja ir jei tos kalbos raidynas lotyniškas“³³.

Pavardžių įstatymas numatė taisyklės įstatymo straipsniams vykdyti. 1939 m. sausio 28 d. tokios taisyklės – viso labo 28 – buvo paskelbtos „Vyriausybės žiniuose“³⁴.

Turima medžiaga leidžia tvirtinti, jog pavardžių sutautinimo problema buvo aktuali ir lietuvių kaimynams – latviams. 1920 m. rugsėjo 15 d. Latvijos Steigiamojo Seimo plenarinio posėdžio metu buvo priimtas „Įstatymas dėl pavardžių keitimo“³⁵. Jis skelbė, kad Latvijos piliečiams leidžiama dėl pagrįstų priežasčių keisti savo pavardę. Kaip ir Lietuvoje tos „pagrįstos priežastys“ įstatyme liko neįvardytos. Sprendimą dėl pavardės keitimo priimdavo vidaus reikalų ministras. 1927 m. Latvijos vidaus reikalų ministerijos Administracinio departamento vicedirektorius informavo latvių spaudą, kad Vidaus reikalų ministerija gavo daugiau nei 1000 prašymų pakeisti pavardę³⁶. Visos jos buvo įvardytos kaip nepadorios, paniekinančios, neestetiškos. Tokiomis pavardėmis latviai buvo „apdovanoti“ baudžiamos laikais.

XX a. 4-ojo dešimtmečio pabaigoje (1939 m. gruodžio 21 d.) Latvijos ministrų kabinetas priėmė ir valstybės prezidentas paskelbė „Įstatymą dėl pavardžių keitimo“³⁷. Šiame dokumente buvo aiškiai išvardytos „pagrįstos priežastys“ keisti pavardę:

- 1) jei pavardė turi niekinamą, negražią ar nepadorią reikšmę;
- 2) jei pavardė yra neskambi;
- 3) jei pavardė neatitinka atitinkamo asmens tautybės;
- 4) jei pavardę sudaro keli žodžiai;
- 5) jai pavardė yra pernelyg paplitusi;
- 6) jei pavardės keitimo pagrindu yra kokia nors aplinkybė, kurią kaip pakankamai svarbią pripažįsta vidaus reikalų ministras.

³² Ten pat, p. 162.

³³ Ten pat, p. 163.

³⁴ Pavardžių įstatymui vykdyti taisyklės // Lietuvos valstybės teisės aktai, p. 163–164.

³⁵ Likums par uzvārdu maiņu [pieņemts Latvijas Satversmes Sapulces plenarsēdē 1920. g. 15. septembrī] // Likumu un Ministru kabineta noteikumu krājums, 1920. gads. 3.-4. lpp.

³⁶ Piedauzīgi uzvārdi // Jaunākās Ziņas, 1927. 13. septembrī,

³⁷ Likums par uzvārdu maiņu [Ministru kabinets 1939. g. 21. decembrī ir pieņēmis un Valsts Prezidents izsludina šādu likumu]. Likumu un Ministru kabineta noteikumu krājums, 1939. gads, 1073–1075 lpp.

Įstatymas numatė diskriminaciją nelatvių piliečių atžvilgiu³⁸. Mat antrasis įstatymo punktas skelbė „latvių tautybės piliečiai gali rinktis tik latviškas pavardes, nelatviai negali rinktis latviškų pavardžių“³⁹.

1940 m. sausio pradžioje Latvijos spauda informavo, jog suteiktos pirmosios latviškos pavardės penkiolikai šeimų, kurios išnaudojo naujų pavardžių keitimo įstatymą⁴⁰. Pirmasis šiame penkiolikos sąraše buvo valstybės prezidento sekretorius J. Cimermanis, pakeitęs savo pavardę į Rudums⁴¹.

Pavardžių keitimo analizė rodo, jog latviams aktualu buvo išsiveržti iš lenkų, vokiečių bei rusų kultūrinės įtakos. Taigi latviams, palyginti su lietuviais, pavojų būta daugiau.

Tarpukario Lenkijoje lietuviškai skambanti pavardė „lietuviškoje“ J. Pilsudskio sąmonėje teikė daugiau privalumų, o ne trūkumų darant karjerą ir ypač kariuomenėje. Ryškiausias tokio tipo pavyzdys būtų Marijono Janušaičio (Marian Januszajtis) iškilimas legionų periodu ir vėliau sėkminga jo, kaip generolo, karjera⁴².

1919 m. Lietuvos kariškių tam laikotarpiui netipiškas, radikalus apsisprendimas būti lietuviais reiškė būtinumą griežtai atmesti visa, kas juos siejo su lenkiškumu. Sunku vienareikšmiškai atsakyti į klausimą, kas lėmė tokį būtent radikalų apsisprendimą, tačiau aišku, jog šiam žingsniui neturėjo įtakos konjunktūriniai sumetimai. Šie žmonės siekė kurti lietuvišką Lietuvą ir buvo pasiruošę dėl jos lieti savo kraują.

³⁸ Ten pat, p. 1073.

³⁹ Ten pat.

⁴⁰ Pieškirti pirmie latvieskie uzvardi // Jaunākās Ziņas, 1940. 10. janvārī, 10. lpp.

⁴¹ Ten pat.

⁴² Plačiau žr. Władzimirz Suleja. Józef Piłsudski. Wrocław, Warszawa, Kraków, 2004, p. 127, 303.

Karo mokyklos 1-osios laidos absolventai⁴³:

1. Antanas Pranculis	34. Zigmas Rumšą
2. Algirdas Matulionis	35. Alfonsas Baniulis
3. Pranas Barkauskas	36. Stasys Bagdonas
4. Jurgis Sidaravičius	37. Albinas Čepauskas-Čepas
5. Petras Daukšys	38. Vytautas Statkus
6. Kazys Ališauskas	39. Juozas Gražulis
7. Pranas Telksnys	40. Mečys Kareiva
8. Jonas Matelis	41. Kazys Matulaitis
9. Aba Gonionskis Genionis	42. Simonas Sidabras
10. Antanas Augustaitis	43. Vladas Juodeika
11. Juozas Mejeris	44. Vladas Karvelis
12. Mikas Kukutis-Kivlevičius	45. Kazys Taruška
13. Bronius Mickeliūnas	46. Leonas Šeštakauskas
14. Pranas Budreckas Budraitis	47. Kazys Jazėnas
15. Antanas Pabedinskas	48. Vladas Aleksandravičius
16. Antanas Kazlauskas	49. Kazys Rudminas
17. Aleksas Šimkus	50. Alfonsas Zubrys
18. Petras Steikūnas	51. Kazys Kepalas
19. Juozas Černius	52. Povilas Babickas
20. Vincas Miškinis	53. Aloyzas Banys
21. Aleksandras Urbelis	54. Juozas Barauskas
22. Jonas Paliulionis	55. Juozas Bukota
23. Jonas Jankus	56. Vladas Jasulaitis
24. Andrius Klemas	57. Stasys Jurgutis
25. Jonas Steikūnas	58. Julius Matulevičius
26. Petras Ramanauskas	59. Pov. Meškauskas
27. Leonas Balzaras	60. Pranas Povilaitis
28. Gasparas Mačinskas	61. Jonas Rauba
29. Stasys Čepas	62. Vladas Sidzikauskas
30. Juozas Maurukas	63. Jonas Stapulionis
31. Justinas Kuncaitis	64. Balys Steikūnas
32. Pranas Būdvytis	65. Domininkas Steponavičius
33. Juozas Navickas	66. Juozas Šipolis

⁴³ Dr. plk. Vėbra V. Karo mokyklos I-oji laida // Karys. 1989. Nr. 4, p. 158–159.

67. Vincas Šmulškštys	79. Adomas Smetona
68. Juozas Vėbra	80. Aleksas Šilauskas
69. Leonas Valkūnas	81. Leonas Vedeckas
70. Vladas Žilys	82. Antanas Vosylius
71. Juozas Taškus	83. Juozas Vrubliauskas-Šarūnas
72. Jurgis Balkūnas	84. Antanas Žukauskas
73. Kazys Gudelis	85. Juozas Audžejauskas-Andrius
74. Jurgis Kiaunis-Kiaunė	86. Jonas Černauskas-Černius
75. Kazys Labutis	87. Pijus Dovydaitis
76. Juozas Makusevičius-Makusaitis	88. Juozas Gėgžna
77. Leonas Račiūnas	89. Jonas Melys
78. Juozas Skaisgiris	

Išleisti puskarininkiai:

1. Kazys Ambraziejus
2. Stasys Cenkus
3. Serafinas Oželis
4. Antanas Šova
5. Edvardas Migevičius
6. Alfonsas Antanaitis
7. Benediktas Juškaitis